

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут права
Кафедра приватного права

Затверджено
Вченою радою ННІ права
протокол від 16.02. 2022 № 6
Голова Вченої ради ННІ права
В.В. Топчій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
денної та заочної форми навчання
галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»
освітньо-професійна програма: «Правове регулювання публічних та
приватних відносин»

Ірпінь – 2022

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи складені на основі робочої програми навчально дисципліни «Цивільне процесуальне право України», затвердженої Науково-методичною радою Університету 17.12.2020 р., протокол №10.

Укладач:

Л.О. Самілик, к.ю.н., доцент, доцент
кафедри приватного права

Рецензенти:

А.О. Мілевська, к.ю.н., доцент, доцент
кафедри приватного права

Н.В. Лаговська, к.ю.н., доцент кафедри
кримінальної юстиції

Розглянуто і схвалено кафедрою приватного права, протокол від «14»
02 2022р. № 5.

В.о.завідувача кафедри

І.В. Чеховська, д.ю.н., професор

ЗМІСТ

Вступ	4
Пояснювальна записка	5
Тематичний план дисципліни	6
Перелік тем для самостійного опрацювання курсу	10
Перелік питань до поточного контролю знань	45
Перелік питань до підсумкового контролю знань	47
Порядок оцінювання знань	50
Рекомендована література	54

Вступ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння здобувачами навчального матеріалу.

Зміст та обсяг самостійної роботи визначаються навчальним планом і робочою програмою дисципліни "Цивільне процесуальне право України".

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи містять перелік тем, які виносяться на самостійну роботу, перелік необхідних літературних джерел, методичні рекомендації до вивчення даних тем.

Оскільки самостійна робота - це різновид пізнавальної діяльності, то її діяльність контролюється викладачем. Навчальний матеріал, засвоєний здобувачами у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд із навчальним матеріалом, який опрацьовувався у процесі проведення аудиторних занять.

Під час перевірки самостійної роботи застосовуються такі засоби контролю: усне опитування по питаннях, що винесені на самостійну роботу, теоретичні тести, винесення питань самостійної роботи на поточну контрольну роботу та підсумкову контрольну роботу, написання рефератів, опитування під час семінарських занять.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Цивільне процесуальне право належить до числа навчальних дисциплін, які посідають провідне місце у професійній підготовці правників. Вивчення навчальної дисципліни передбачає опрацювання основних теоретичних положень цивільного процесу та положень законодавства, а також аналіз актуальних проблем сучасної практики цивільного судочинства й захисту прав і свобод людини на різних стадіях сучасного цивільного процесу, і таким чином дає можливість отримати фундаментальні знання із теорії, законодавства і практики цивільного судочинства.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України» є розкриття сучасних наукових концепцій, понять, методів та технологій захисту суб'єктивних прав особи, роль цивільного процесуального права у відповідності до гарантованого Конституцією України права всіх громадян на судовий захист, порядок розгляду і вирішення цивільних справ загальними судами.

З огляду на мету навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України», завданнями даного курсу можна визначити наступні: набути вміння опрацьовувати необхідні нормативні акти, інші джерела права, використовувати їх зміст при розгляді конкретних питань; оволодіти методами та технологіями захисту суб'єктивних прав громадян, юридичних осіб в суді загальної юрисдикції з урахуванням вимог сьогодення, вміти підготувати для цього всі необхідні процесуальні документи.

Здобувачі вищої освіти під час вивчення курсу повинні набути знання щодо сутності основних положень Цивільного процесуального кодексу України та інших нормативних актів, що регламентують процесуальний порядок захисту прав та охоронюваних законом інтересів в судовому порядку; процесуального порядку порушення цивільної справи у суді, її розгляду, вступу у справу третіх осіб та порядку залучення процесуального представника і інших учасників процесу; прав та обов'язків сторін, третіх осіб, процесуального представника та інших учасників процесу; порядку оскарження судових рішень та звернення судових рішень до виконання, а також набути навичок аналізувати основні життєві ситуації, пов'язані з порушенням прав та охоронюваних законом інтересів та вміти визначати їх цивільну юрисдикцію; самостійно готувати основні цивільно-процесуальні документи, пов'язані з порушенням справи в суді, оскарженням ухвал, наказів та рішень суду, а також їх виконанням.

Тематичний план
навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України»
(денна форма навчання)

№ п/п	Змістові модулі	Кількість годин					
		Лекції (год.)	Семинари (год.)	Практ. заняття (год.)	Інд.-конс. робота під керівництвом викладача (год.)	СРС (год.)	Всього (год.)
МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА							
Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного процесуального права (Теми 1-4)							
T.1	Цивільне процесуальне право як галузь права	2				7	9
T.2	Завдання та основні засади (принципи) цивільного судочинства	2	2			5	9
T.3	Цивільно - процесуальні правовідносини	2	2			5	9
T.4	Цивільна юрисдикція	2	2			5	9
Всього по модулю:		8	6			22	36
Змістовий модуль 2. Учасники судового процесу (Теми 5-10)							
T.5	Сторони в цивільному процесі	2				5	7
T.6	Треті особи та інші учасники в цивільному процесі	2	2			5	9
T.7	Представництво в цивільному процесі	2	2			5	9
T.8	Доказування та докази в цивільному процесі	2	2			7	11
T.9	Судові витрати та заходи процесуального примусу	2	2			7	11
T.10	Процесуальні строки	2				5	7
Всього по модулю:		12	8			34	54
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)							
МОДУЛЬ II. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА							
Змістовий модуль 3.							
Розгляд цивільних справ у суді першої інстанції							
<i>(Теми 11-16)</i>							
T.11	Наказне провадження	2		2		7	11

T.12	Позовне провадження	2	2	2		7	13
T.13	Підготовче провадження	2	2			5	9
T.14	Розгляд справи по суті	2	2	2		7	13
T.15	Судові рішення. Заочний розгляд справи	2	2			5	9
T.16	Окреме провадження	4	2	2	2	7	15
Всього по модулю:		14	10	8	2	38	70
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)							
Змістовий модуль 4. Провадження з перегляду судових рішень. Виконавче провадження (Теми 17-20)							
T.17	Апеляційне провадження	2		2		6	10
T.18	Касаційне провадження	2	2			6	10
T.19	Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами	2	2			6	10
T.20	Виконавче провадження	2	2		2	7	13
Всього по модулю:		8	6	2	2	25	43
Змістовий модуль 5. Міжнародний цивільний процес (Тема 21)							
T.21	Цивільне судочинство з іноземним елементом	2				5	7
Всього по модулю:		2				5	7
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)							
Форма підсумкового контролю – екзамен							
Разом годин з курсу:		44	30	10	4	122	210

Тематичний план
навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України»
(заочна форма навчання)

№ п/п	Змістові модулі	Кількість годин					
		Лекції (год.)	Семіна ри (год.)	Практ. заняття (год.)	Інд.- конс. робота під керівни цтвом виклада ча (год.)	СРС (год.)	Всього (год.)
МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА							
Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного процесуального права (Теми 1-4)							
Т.1	Цивільне процесуальне право як галузь права	2				10	12
Т.2	Завдання та основні засади (принципи) цивільного судочинства					10	10
Т.3	Цивільно - процесуальні правовідносини					10	10
Т.4	Цивільна юрисдикція					8	8
Всього по модулю:		2				38	40
Змістовий модуль 2. Учасники судового процесу (Теми 5-10)							
Т.5	Сторони в цивільному процесі					8	8
Т.6	Треті особи та інші учасники в цивільному процесі					8	8
Т.7	Представництво в цивільному процесі					10	10
Т.8	Доказування та докази в цивільному процесі	2				10	12
Т.9	Судові витрати та заходи процесуального примусу		2			10	12
Т.10	Процесуальні строки					8	8
Всього по модулю:		2	2			54	58
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)							
МОДУЛЬ II. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА							
Змістовий модуль 3.							
Розгляд цивільних справ у суді першої інстанції							
(Теми 11-16)							

T.11	Наказне провадження					10	10
T.12	Позовне провадження	2				10	12
T.13	Підготовче провадження					8	8
T.14	Розгляд справи по суті		2			10	12
T.15	Судові рішення. Заочний розгляд справи					8	8
T.16	Окреме провадження				2	10	12
Всього по модулю:		2	2		2	56	62
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)							
Змістовий модуль 4. Провадження з перегляду судових рішень. Виконавче провадження (Теми 17-20)							
T.17	Апеляційне провадження		2			10	12
T.18	Касаційне провадження					10	10
T.19	Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами					10	10
T.20	Виконавче провадження	2				9	11
Всього по модулю:		2	2			39	43
Змістовий модуль 5. Міжнародний цивільний процес (Тема 21)							
T.21	Цивільне судочинство з іноземним елементом					7	7
Всього по модулю:						7	7
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)							
Форма підсумкового контролю – екзамен							
Разом годин з курсу:		8	6		2	194	210

Перелік тем для самостійного опрацювання курсу

Змістовий модуль № 1

Загальні положення цивільного процесуального права

Тема 1. Цивільне процесуальне право як галузь права

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Цивільний процесуальний порядок захисту майнових і особистих немайнових прав та охоронюваних законом інтересів особи в Україні.
2. Право на звернення до суду за судовим захистом.
3. Судова практика у цивільному судочинстві.
4. Система судів цивільної юрисдикції.
5. Форми захисту у разі порушення, оспорювання або невизнання прав, свобод чи інтересів фізичних та юридичних осіб.

Методичні рекомендації

Ця тема є вступною до вивчення навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України».

При встановленні форм захисту права враховується характер прав і інтересів, їх спірність або безспірність, необхідність оперативного захисту та інші фактори. Велике значення при цьому мають правові традиції, а також прагнення до дотримання загальноприйнятих демократичних стандартів у забезпеченні права на захист.

Загальновизнано, що найбільш досконалою формою захисту права є *судова форма*.

Характер судового захисту дозволяє вважати його універсальним, а тому найбільш ефективним способом захисту порушених прав і свобод особи. Основною рисою судового захисту є його необмеженість або загальність.

Судова форма захисту характеризується наступними перевагами:

- судовий захист поширюється на необмежене коло осіб;
- судовому захисту підлягають усі без винятку права і свободи, що належать індивіду, як в силу прямої вказівки Конституції України та інших законів, так і тих, що не мають нормативного закріплення, але не суперечать закону;
- захист здійснює спеціальний орган - суд, створений тільки для розгляду спорів про право;
- суд вирішує заявлені вимоги на основі застосування норм цивільного, сімейного, трудового та іншого права в порядку цивільної юрисдикції;
- обставини справи досліджуються в режимі цивільної процесуальної форми, що гарантує законність і обґрунтованість вирішення спору;
- захист здійснюють неупереджені судді;
- у розгляді справи беруть активну участь сторони спору та інші заінтересовані особи. Це підвищує ефективність судової процедури і, як результат, сприяє правовому вихованню громадян.

Цивільна процесуальна форма — це система встановлених законом правил, що регламентують порядок здійснення правосуддя по цивільних справах, а також порядок діяльності кожного учасника цивільного процесу, що здійснюється з метою захисту прав і законних інтересів. Цивільну процесуальну форму слід розуміти як визначений в законі «шаблон», відповідно до якого здійснюється провадження у кожній конкретній справі. Цей термін слід відрізнити від терміну «судочинство», яким позначається реальна діяльність щодо розгляду конкретних справ та «правосуддя», що більшою мірою відображає результат здійснення судочинства у передбаченій законом процесуальній формі.

Ключові поняття:

Цивільне процесуальне право, цивільний процес, джерела цивільного процесуального права, цивільне судочинство, цивільна процесуальна форма.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття цивільного процесуального права України, його предмет, метод і система.
2. Джерела цивільного процесуального права.
3. Співвідношення цивільного процесуального права з іншими галузями права України.
4. Цивільне судочинство, види провадження у цивільному судочинстві, стадії цивільного процесу.
5. Предмет цивільного процесуального права.
6. Особливості відносин, які складаються при здійсненні правосуддя у цивільних справах.
7. Структурно-змістовна характеристика методу правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин.
8. Дозвільний тип (спосіб) правового регулювання цивільного судочинства.
9. Система цивільного процесуального законодавства.
10. Значення Конституції України в системі цивільного процесуального законодавства.
11. Роль судової практики у цивільному судочинстві.
12. Місце науки цивільного процесуального права в системі юридичних наук.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 3, 7, 9, 10]

Допоміжна: [9, 13]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1,2]

Міжнародні видання: [1, 3]

Тема 2. Завдання та основні засади (принципи) цивільного судочинства

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Принцип раціональної процесуальної форми.
2. Принцип оперативності.
3. Електронне судочинство.
4. Офіційна електронна адреса.
5. Єдиний державний реєстр судових рішень.

Методичні рекомендації

Характеристика принципів цивільного процесуального права як основних засад має суттєве значення, оскільки принципи є вихідними положеннями, закріпленими в міжнародному праві та чинному законодавстві, на яких повинно ґрунтуватися процесуальне законодавство та практика його застосування. Як основні засади принципи цивільного процесуального права мають такі особливості:

1. Фундаментальний характер для цивільного процесу в цілому та окремих інститутів цивільного процесуального права.
2. Відбивають певний механізм здійснення судової влади і процедур правосуддя і цінності цивільного судочинства та цивільного процесуального права.
3. Мають нормативний характер. Особливо це стосується загально визнаних принципів і норм міжнародного права, які мають наднаціональний характер і закріплюються у міжнародно-правових актах.

4. Визначають рівень доступності правосуддя для будь-якого суб'єкта права як наявність рівних можливостей доступу до суду.

5. Мають виключно обов'язковий характер. Недотримання принципів цивільного судочинства тягне незаконність судових актів.

6. Визначають залежність відповідальності держави за дотримання принципів у частині виконання міжнародно-правових зобов'язань і принципу верховенства права при здійсненні судочинства.

Таким чином, *принципи цивільного процесуального права* — це виражені в нормах цивільного процесуального права незаперечні за своєю природою вимоги до суду й учасників цивільного процесу, які концептуалізують його зміст, та визначальний порядок, засади здійснення правосуддя в цивільних справах.

У сфері цивільного судочинства виявляють свою дію принципи, закріплені в Конституції України, законодавстві про судоустрій і Цивільному процесуальному кодексі. Незважаючи на те, що принципи закріплюються в різних нормативних актах, вони мають однаковий предмет правового регулювання і належать до складу принципів цивільного процесуального права.

У судах, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Державній судовій адміністрації України, їх органах та підрозділах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує:

1) ведення електронного діловодства, в тому числі рух електронних документів у межах відповідних органів та установ та між ними, реєстрацію вхідних і вихідних документів та етапів їх руху;

2) централізоване зберігання процесуальних та інших документів та інформації в єдиній базі даних;

3) захищене зберігання, автоматизовану аналітичну і статистичну обробку інформації;

4) збереження справ та інших документів в електронному архіві;

5) обмін документами та інформацією (надсилання та отримання документів та інформації, спільна робота з документами) в електронній формі між судами, іншими органами системи правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу;

6) автоматизацію роботи судів, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України, їх органів та підрозділів;

7) формування і ведення суддівського дос'є (дос'є кандидата на посаду судді) в електронній формі;

8) віддалений доступ користувачів цієї системи до будь-якої інформації, що в ній зберігається, в електронній формі відповідно до диференційованих прав доступу;

9) визначення судді (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи у порядку, визначеному процесуальним законом;

10) добір осіб для запрошення до участі у здійсненні правосуддя як присяжних;

11) розподіл справ у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Вищій раді правосуддя, її органах;

12) аудіо- та відеофіксацію судових засідань, засідань Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя, її органів, їх транслявання в мережі Інтернет у порядку, визначеному законом;

13) ведення Єдиного державного реєстру судових рішень;

14) функціонування офіційного веб-порталу судової влади України, веб-сайтів Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

15) функціонування єдиного контакт-центру для управління запитами, іншими зверненнями;

16) можливість автоматизованої взаємодії цієї системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ системи

правосуддя, органів правопорядку, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів та установ;

17) можливість учасникам справи, які мають намір взяти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, завчасно перевіряти в тестовому режимі зв'язок із судом;

18) інші функції, передбачені Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Ключові поняття: принципи цивільного процесуального права, єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, верховенство права, пропорційність, гласність, відкритість, диспозитивність, єдиний державний реєстр судових рішень.

Перелік питань для самоконтролю

1. Значення організаційно-функціональних принципів цивільного судочинства.
2. Джерела цивільного процесуального права, де закріплені організаційно-функціональні принципи цивільного судочинства.
3. Сутність організаційно-функціональних принципів цивільного судочинства.
4. Чи можна стверджувати про пріоритет того чи іншого організаційно-функціонального принципу цивільного судочинства?

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 3, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [9, 13, 18, 25]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1,2]

Міжнародні видання: [1, 2]

Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.
2. Юридичні склади та їх характеристика.
3. Особливості цивільної процесуальної дієздатності фізичних і юридичних осіб та держави.

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми особливу увагу слід звернути на особливості цивільних процесуальних правовідносин порівняно із правовідносинами інших галузей права, на особливості їх суб'єктного складу та об'єкту.

Для виникнення цивільних процесуальних правовідносин необхідні певні передумови. До них, як правило, відносять: 1) норми цивільного процесуального права; 2) процесуальну правоздатність; 3) юридичні процесуальні факти. Деякі автори виділяють ще наявність між суб'єктами цивільного процесу матеріальних правовідносин, а також підвідомчість справи суду. Однак хоча вказані передумови й є обов'язковими для розгляду самої цивільної справи, у подальшому вони не завжди необхідні для виникнення процесуальних правовідносин. Наприклад, суддя відмовив у прийнятті позовної заяви й у відкритті провадження у справі з тих підстав, що справа не підлягає розгляду в судах у порядку цивільного судочинства. У такому випадку на ухвалу суду про відмову у відкритті провадження у справі можна подати апеляційну скаргу.

Юридичні факти - передбачені в гіпотезах процесуальних норм певні життєві обставини, з якими пов'язують виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Як процесуальні юридичні факти, що породжують правові наслідки, виступають дії суду чи інших учасників процесу, вчинені у певній послідовності, передбаченій цивільним процесуальним законодавством. Ці дії різноманітні й учиняються в міру руху цивільного

процесу, утворюючи фактичний динамічний склад цивільних процесуальних правовідносин (подання позовної заяви, її прийняття суддею, вступ у справу третіх осіб, залучення до справи інших осіб, призначення експертизи, виклик до суду свідків, експертів, повідомлення зацікавлених осіб про день розгляду справи, відмова від позову, укладення сторонами мирової угоди тощо). Однак не всі процесуальні дії є юридичними фактами, наприклад, самі показання свідків не є юридичним фактом, хоча є певною процесуальною дією свідка

Цивільні процесуальні правовідносини мають свої елементи, до яких зазвичай відносять *суб'єктів*, *об'єкт* та *зміст*. Цивільні процесуальні права суб'єктів правовідносин та процесуальні дії з приводу їх реалізації становлять зміст цивільних процесуальних правовідносин. Але це положення не є безспірним. У науці побутує думка, що змістом процесуальних правовідносин є лише права та обов'язки його суб'єктів. Існує також думка, що зміст правовідносин становлять процесуальні дії, а процесуальні права і обов'язки - форму правовідносин.

До змісту цивільних процесуальних правовідносин входить разом із суб'єктивними правами та обов'язками суб'єктів і їх поведінка.

Таким чином, лише сукупність процесуальних прав і обов'язків та процесуальних дій щодо їх реалізації зацікавленої особи і суду можуть бути змістом цивільних процесуальних правовідносин. ЦПК регулює волю суб'єктів цивільного процесуального права (цивільні процесуальні права і обов'язки) та їх дії. Дії є засобом реалізації волі, а тому лише разом із суб'єктивними процесуальними правами та обов'язками вони можуть входити до змісту правовідносин. У зв'язку із цим цивільні процесуальні правовідносини є формою (способом, методом) здійснення учасниками процесу суб'єктивних прав і обов'язків, а самі права та обов'язки ніяк не можуть бути формою правовідносин. Вони разом із процесуальними діями становлять їх зміст.

Ключові поняття: цивільні процесуальні правовідносини, підстави і передумови виникнення, юридичні факти, суб'єкт, об'єкт, зміст цивільних процесуальних правовідносин.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття цивільних процесуальних правовідносин.
2. Структура цивільних процесуальних правовідносин.
3. Специфіка цивільних процесуальних правовідносин.
4. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
5. Суб'єкти та об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.
6. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.
7. Зміст поняття «особи, що беруть участь в справі».
8. Ознаки цивільних процесуальних правовідносин.
9. Цивільна процесуальна правосуб'єктність.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 3, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [1, 9, 13, 14, 18, 19]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 2, 3]

Міжнародні видання: [2, 3]

Тема 4. Цивільна юрисдикція

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Юрисдикція кількох пов'язаних між собою вимог. Підсудність справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя.
2. Право сторін на передачу спору на розгляд іноземного суду.
3. Порядок вирішення питань при колегіальному розгляді справи.

4. Підстави для відводу (самовідводу) секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.
5. Порядок вирішення заявленого відводу та самовідводу.

Методичні рекомендації

При засвоєнні матеріалу щодо цивільної юрисдикції здобувачам необхідно усвідомити, що *цивільна судова юрисдикція* - це повноваження органів судової влади по здійсненню правосуддя у передбаченому законом процесуальному порядку.

Цивільна юрисдикція з-поміж інших форм захисту цивільних прав вирізняється своїми *процесуальними ознаками*, до яких слід віднести:

- наявність цивільної процесуальної форми юрисдикційної діяльності, яка, по-перше, є універсальною, тобто прийнятною для захисту будь-яких суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, а, по-друге, носить еталонний характер, тобто є моделлю, орієнтиром для розробки усіх інших порядків юрисдикційної діяльності;
- реалізацію юрисдикційної діяльності суду лише в рамках відповідного провадження цивільного судочинства, яке відображає найбільш загальні особливості розгляду певної категорії справ і пристосовує для цієї мети всю цивільну процесуальну форму;
- стадійність здійснення юрисдикційної діяльності судом, яка пов'язана із планомірним сходженням усіх процесуальних дій суду та інших учасників цивільного судочинства до єдиної кінцевої мети цивільного процесу - винесення законного, обгрунтованого і справедливого судового рішення протягом розумного строку.

Підсудність за ухвалою суду - це вид підсудності, за якою територіальна юрисдикція суду визначається на підставі ухвали суду:

1) *підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя*. Підсудність справи, у якій однією зі сторін є суд або суддя суду, до підсудності якого віднесена ця справа за загальними правилами, визначається ухвалою суду вищої інстанції, постановленою без повідомлення сторін.

Підсудність справ, у яких однією зі сторін є Верховний Суд або суддя цього суду, визначається за загальними правилами підсудності (ст. 26 ЦПК);

2) *підсудність справ за участю громадян України, якщо обидві сторони проживають за її межами*. Підсудність справ за участю громадян України, якщо обидві сторони проживають за її межами, а також справ про розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, які проживають за межами України, визначається суддею Верховного Суду, визначеним у порядку, передбаченому ЦПК, одноособово (ст. 29 ЦПК).

Відповідно до ст. 38 ЦПК, секретар судового засідання підлягає відводу (самовідводу) якщо: 1) він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших учасників судового процесу, або осіб, які надавали стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, який входить до складу суду, що розглядає чи розглядав справу; 2) він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання або надавав стороні чи іншим учасникам справи правничу допомогу в цій чи іншій справі; 3) він прямо чи побічно заінтересований у результаті розгляду справи.

Участь секретаря судового засідання у судовому засіданні при попередньому розгляді даної справи відповідно як секретаря судового засідання не є підставою для його відводу.

Ключові поняття: цивільна юрисдикція, підсудність, предметна та суб'єктна юрисдикція, інстанційна юрисдикція, третейські суди, присяжні, склад суду, відводи, самовідвід.

Перелік питань для самоконтролю:

1. Конституційні підстави судової юрисдикції.
2. Поняття цивільної юрисдикції.
4. Розмежування юрисдикції цивільних, господарських та адміністративних судів.
5. Справи, що належать до компетенції судів цивільної юрисдикції.
6. Правила визначення юрисдикції суду у справах позовного провадження.
7. Правила визначення юрисдикції суду у справах наказного провадження.
8. Правила визначення юрисдикції суду у справах окремого провадження.
9. Справи, що були розглянуті Конституційним Судом України у зв'язку з тлумаченням законодавства з питань цивільної юрисдикції.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 3, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [1, 9, 13, 14, 18, 19]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 2, 3]

Міжнародні видання: [2, 3]

Змістовий модуль № 2 Учасники судового процесу

Тема 5. Сторони в цивільному процесі

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Загальні та спеціальні права сторін.
2. Обов'язок добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки.
3. Спільне та відмінності стосовно заміни неналежної сторони та процесуального правонаступництва.

Методичні рекомендації

При самостійній підготовці до теми 5 потрібно з'ясувати, що сторони мають рівні процесуальні права і обов'язки. Вони мають право ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень; подавати докази; брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; брати участь у дослідженні доказів; ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам; подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб; ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках; користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами (ч. 1 ст. 43 ЦПК).

Вказані права є загальними для сторін.

Додаткові або спеціальні права сторін закріплені в ч. 2 ст. 49 ЦПК: 1) позивач вправі відмовитися від позову (всіх або частини позовних вимог), відповідач має право визнати позов (всі або частину позовних вимог) на будь-якій стадії судового процесу; 2) позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження; 3) відповідач має право подати зустрічний позов у

строки, встановлені ЦПК.

До закінчення підготовчого засідання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви.

Сторони можуть укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового процесу.

Сторони зобов'язані:

- 1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу;
- 2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи;
- 3) з'являтися в судові засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою;
- 4) подавати усі наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази;
- 5) надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні;
- 6) виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки;
- 7) виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Дані обов'язки мають загальний характер і конкретизуються в окремих нормах ЦПК. Наприклад, учасники судового процесу зобов'язані повідомляти суд про зміну свого місця проживання (перебування, знаходження) або місцезнаходження під час провадження справи (ч. 1 ст. 131 ЦПК).

Процесуальне правонаступництво істотно *відрізняється від заміни неналежної сторони* як по підставах, так і по процесуальних наслідках, а саме:

- 1) процесуальне правонаступництво має місце з підстав, що виникли протягом процесу, а заміна сторін ґрунтується на обставинах, що виникли до порушення цивільного процесу;
- 2) при процесуальному правонаступництві всі процесуальні права і обов'язки правопередника переходять до правонаступника. При заміні неналежної сторони належною такого переходу не відбувається;
- 3) після факту процесуального правонаступництва цивільний процес по справі продовжується, а при заміні неналежних сторін завжди починається спочатку.

Ключові поняття: позивач, відповідач, цивільна процесуальна правосуб'єктність, процесуальна співучасть, заміна неналежної сторони, процесуальне правонаступництво.

Перелік питань для самоконтролю

2. Процесуальний статус сторін як учасників спору про право.
3. Природа процесуальної співучасті.
4. Матеріально-правові та процесуальні підстави і наслідки визнання відповідача неналежним.
5. Особливості процесуального правонаступництва і його відмінності від правонаступництва у цивільному праві.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 3, 7, 8]

Допоміжна: [9, 11, 13, 14, 18, 19, 26]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 2, 3]

Міжнародні видання: [2]

Тема 6. Треті особи та інші учасники в цивільному процесі

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Проблемні питання залучення до участі в справі третіх осіб без самостійних вимог щодо предмета спору.
2. Особливості участі держави в цивільному процесі.
3. Відмінність експерта від експерта з питань права.
4. Відмінність помічника судді від судового розпорядника.

Методичні рекомендації

При вивченні теми «Треті особи в цивільному процесі», слід, передусім, звернути увагу на відмінності третіх осіб від сторін. Слід вміти відрізнити, зокрема третю особу, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору від співучасника, який вступив у вже розпочату справу. Також особливу увагу слід приділити таким питанням, як підстави залучення до участі у справі третіх осіб і, зокрема, третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмету спору. Крім того, важливе значення має момент, з якого такі особи вважаються залученими до участі у справі – адже лише з цього моменту у них виникають права та обов'язки учасників процесу.

Третіми особами, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, є особи, які вступають у вже розпочатий процес, якщо рішення у справі може вплинути на їх права чи обов'язки стосовно однієї зі сторін.

Наслідки незалучення у справу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору. Якщо в результаті ухвалення судового рішення сторона може набути право стосовно третьої особи або третя особа може пред'явити вимоги до сторони, така сторона зобов'язана сповістити цю особу про відкриття провадження у справі і подати до суду заяву про залучення її до участі у справі як третю особу, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. До такої заяви повинні бути додані докази про направлення її копії особі, про залучення якої як третьої особи подана заява.

У разі розгляду справи без повідомлення третьої особи про розгляд справи обставини справи, встановлені судовим рішенням, не мають юридичних наслідків при розгляді позову, пред'явленого стороною, яка брала участь у цій справі, до цієї третьої особи або позову, пред'явленого цією третьою особою до такої сторони (ст. 54 ЦПК).

У випадках, встановлених законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах. При цьому органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати суду документи, що підтверджують наявність передбачених законом підстав для звернення до суду в інтересах інших осіб (ч. 1 ст. 56 ЦПК).

Мета участі в процесі осіб зазначених у ст. 56 ЦПК - захист суспільних і державних інтересів, суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб - громадян і організацій.

Підстава участі - державна або суспільна заінтересованість у цивільній справі, що впливає з тих обов'язків, які покладені на органи і особи в силу функціональних повноважень.

Характерні риси органів і осіб, яким законом надане право захищати інтереси інших осіб:

- 1) беруть участь у розгляді справи від свого імені, але в захист не своїх інтересів, а інтересів інших осіб;
- 2) не є суб'єктами спірних матеріальних правовідносин і тому не виступають як сторони в процесі, не мають матеріально-правової заінтересованості в результатах справи;
- 3) мають процесуальну заінтересованість у результаті вирішення справи;
- 4) можливість їхньої участі в судочинстві передбачена в законі;
- 5) їх повноваження, як правило, визначені компетенцією;
- 6) вони беруть участь у процесі без спеціального уповноваження з боку тих, чий права вони захищають.

Основна відмінність експерта від спеціаліста полягає в тому, що експерт проводить спеціальне дослідження об'єктів матеріального світу, у результаті чого з'являється такий за-сіб доведення, як висновок експерта. Сам процес експертного дослідження випадає з поля зору законодавця, тому що не регламентується цивільним процесуальним законом. Спеціаліст, на відміну від експерта, не проводить експертного дослідження, у зв'язку із чим його процесуальна функція обмежується наданням технічної допомоги суду при виконанні останнім різних процесуальних дій.

Ключові поняття: третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, юридична заінтересованість, вступ у справу.

Перелік питань для самоконтролю

1. Формальні й неформальні ознаки третіх осіб та їх відмінність від сторін.
2. Відмінності третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.
3. Функції інституту третіх осіб у цивільному судочинстві.
4. Справи, по яких є можливою участь третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору.
5. Справи, по яких є можливою участь третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.
6. Місце у системі учасників цивільного судочинства осіб, які сприяють здійсненню правосуддя.
7. Загальні та специфічні ознаки, що притаманні особам, які сприяють здійсненню правосуддя.
8. Природа та правові підстави імунітету свідка.
9. Відмінність у правовому статусі спеціаліста та експерта.
10. Порядок призначення перекладача у цивільному судочинстві.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 3, 7, 8]
 Допоміжна: [1, 9, 11, 13, 14, 18, 19, 26]
 Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 2, 3]
 Міжнародні видання: [2]

Тема 7. Представництво в цивільному процесі

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Представництво у суді юридичних осіб.
2. Процесуальне представництво іноземців консулами.
3. Зміст процесуальних правовідносин, що виникають у представництві.
4. Відмінність інституту процесуального представництва від інституту представництва в цивільному праві.

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на поняття, види процесуального представництва. Що стосується представництва юридичних осіб, потрібно розуміти, що представником у даному випадку може бути *керівник або член виконавчого органу юридичної*

особи, уповноважені діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи) (ч. 3 ст. 58 ЦПК). Вказані особи виступають у цивільному процесі на підставі трудового договору (наприклад, директор, генеральний директор) або цивільно-правового договору (голова виконавчого органу, правління, дирекції).

Слід звернути увагу, що крім закріплених у ЦПК видів судового представництва, існує і таке специфічне представництво як *консульське*. Так, згідно ст. 5 Віденської конвенції про консульські відносини від 24 квітня 1963 р., учасницею якої є Україна, закріплюється, що консул або інша посадова особа, уповноважена виконувати консульські функції, вправі здійснювати представництво або забезпечувати представництво громадян своєї країни в судових органах держави місця перебування, якщо у випадку відсутності або з інших причин такі громадяни не можуть вчасно захистити свої права та інтереси. При цьому таке представництво повинне здійснюватися з дотриманням практики і порядку, прийнятих у країні перебування, і з метою одержання розпоряджень про попередні міри, які захищали б права та інтереси цих громадян.

Право консула представляти громадян своєї країни, які у випадку відсутності або з інших поважних причинах не можуть самостійно захистити свої права та інтереси, закріплено і у двосторонніх консульських конвенціях. Консульські конвенції (договори), за винятком окремих випадків, не містять вимог про необхідність одержання консулами для здійснення процесуального представництва доручень від осіб, яких вони представляють. Більше того, окремі консульські конвенції (наприклад з Китайською Народною Республікою) прямо вказують на те, що консул (інша посадова особа, уповноважена здійснювати консульські функції) без особливого доручення (повноважень) вправі представляти громадян у суді, які відсутні або з інших причин не можуть захистити свої права та інтереси.

При здійсненні судового представництва виникає два види відносин: одні між самою особою, яку представляють (довірителем) і представником (регулюються нормами матеріального права - цивільного, сімейного), інші між останнім і судом (регулюються нормами цивільного процесуального права).

Ключові поняття: представництво, законне, договірне, обов'язкове та факультативне представництво, повноваження представника, адвокатська діяльність.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття представництва в суді.
2. Склад осіб, які можуть брати участь у цивільному судочинстві через представника.
3. Чи може особа, яка бере участь у справі, мати декількох представників?
4. Класифікація представництва в суді.
5. Хто може бути законним представником у суді?
6. Підстави призначення або заміни законного представника судом.
7. Добровільне представництво у суді.
8. За якими правовими ознаками представники віднесені законом до осіб, які беруть участь у справі?
9. Обсяг процесуальних повноважень представників у суді залежно від виду представництва.
10. Посвідчення повноважень представників у суді.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 4, 7, 9, 10]

Допоміжна: [9, 13, 14, 18, 21, 23]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 4]

Міжнародні видання: [3]

Тема 8. Доказування та докази

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Судові доручення, порядок їх дачі та виконання.
2. Оцінка судових доказів.
3. Експертиза на замовлення учасника справи.
4. Висновок експерта у галузі права.
5. Відповідальність за невиконання вимог суду подати докази.

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми необхідно звернути особливу увагу на такі основні моменти.

Висновок експерта у галузі права - це опис результатів дослідження, аналіз та наукова оцінка об'єкту експертизи, а саме нормативно-правового акту на предмет правозастосування щодо аналогії права (закону) або тлумачення змісту норм іноземного права.

Експертом з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступень та є визнаним фахівцем у галузі права (1 ст. 73 ЦПК).

Учасники справи мають право подати до суду висновок експерта у галузі права щодо:

- 1) застосування аналогії закону чи аналогії права;
- 2) змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі.

Фахівець у галузі права виходить з того, що всі фактичні обставини з'ясовані повно, всебічно і у цій частині справа не викликає дискусій. Він неодмінно повинен зазначити у своєму висновку про те, щодо яких саме фактів він здійснює оцінку.

Питання ж матеріально-правового характеру, на які може дати відповідь фахівець у галузі права, полягають, зокрема, у такому:

- чи можливо або є необхідність застосувати по справі аналогію закону або аналогію права;
- чи відповідає вимогам Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, практиці ЄСПЛ рішення, прийняті у справі (чи які пропонуються прийняти);
- як слід тлумачити зміст відповідних норм іноземного права (положень міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України), та ін. Висновок експерта у галузі права не може містити оцінки доказів, вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яке рішення має бути прийняте за результатами розгляду справи (ст. 114 ЦПК).

Отже, серед питань, які ставляться перед фахівцем у галузі права не повинні бути такі, вирішення яких пов'язано з тлумаченням змісту оціночних понять закону. Разом із тим, фахівцю можуть бути поставлені і питання про те, чи відповідає закону та правозастосовній практиці тлумачення змісту відповідних правових понять, яке відображене у прийнятих процесуальних документах.

Оцінка висновку експерта у галузі права судом. Висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду.

Суд може посилатися в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань (ст. 115 ЦПК).

Судове доручення щодо збирання доказів - це спосіб сприяння суду в збиранні доказів, які мають значення для вирішення справи.

Суд, який розглядає справу або заяву про забезпечення доказів, в разі виникнення потреби в збиранні доказів за межами його територіальної юрисдикції доручає відповідному

суду вчинити певні процесуальні дії.

Суддя може доручити іншому суду збирання доказів лише тоді, коли для нього ці дії вкрай складні або навіть неможливі. Предметом судового доручення можуть бути одержання пояснення сторін і третіх осіб, показання свідків, висновку експертів, огляд і дослідження речових і письмових доказів. Він не має права доручати збирання доказів для підтвердження загальновідомих і преюдиціальних обставин, а також збір документів або речових доказів (суддя може вимагати їх самостійно). Не слід давати доручення про витребування додаткових даних, що обґрунтовують заявлені позовні вимоги (це обов'язок позивача, а не суду).

В ухвалі про судово доручення коротко викладається суть справи, що розглядається, зазначаються особи, які беруть у ній участь, обставини, що підлягають з'ясуванню, докази, які повинен зібрати суд, що виконує доручення, зокрема перелік питань, поставлених учасниками справи та судом свідку (ч. 2 ст. 87 ЦПК).

З урахуванням засад змагальності можливо зробити такі висновки:

1) право на судово доручення є виключним засобом збирання доказів, які відносяться до справи і можуть застосовуватися лише у тих випадках, коли ці докази з якихось причин не можуть бути надані до суду, який розглядає справу;

2) у порядку судового доручення не повинні збиратися письмові або речові докази, які можуть бути представлені сторонами або за їх клопотанням витребувані судом, який розглядає справу;

3) суд не має права давати доручення про витребування від позивача даних, які підтверджують обґрунтованість його позовних вимог, а також інших відомостей, які повинні бути ним зазначені в позовній заяві;

4) судово доручення повинно бути направлено у вигляді ухвали у точній відповідності до ЦПК. Направлення судових доручень у формі запитів чи листів недопустимо.

Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жоден доказ не має для суду наперед встановленого значення. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Результати оцінки доказів суд відображає в рішенні, в якому наводяться мотиви їх прийняття чи відмови у прийнятті.

Ключові поняття: процес доказування, належність та допустимість доказів, електронні докази, висновки експертів, достовірність та достатність доказів.

Перелік питань для самоконтролю

1. Особливості пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників як судових доказів.
2. Хто може бути свідком і яке значення мають показання свідків?
3. Ознаки письмових та речових доказів, їх відмінність.
4. Які документи можуть бути письмовими доказами?
6. Висновок експерта у системі засобів доказування.
7. Умови і порядок вирішення питання про фальшивість доказів.

Рекомендована література

Основна: [1, 7, 8, 9]

Допоміжна: [6, 9, 10, 13, 14]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 3]

Міжнародні видання: [1, 2]

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Відстрочення та розстрочення судових витрат.
2. Застосування юридичної відповідальності у зв'язку із вчиненням правопорушення учасником судового процесу
3. Повернення судових витрат.
4. Оскарження ухвал з питань визначення ціни позову та судових витрат.
5. Відмінність між заходами процесуального примусу та юридичною відповідальністю.
6. Особливості застосування попередження як заходу процесуального примусу.

Методичні рекомендації

Здобувачам слід звернути увагу на те, що лише визначені у законодавстві витрати на проведення судового процесу покладаються на сторони та вміти розрізняти, які витрати покладаються на сторони, а які – бере на себе держава. Слід також звернути увагу на правила несення таких судових витрат, для чого необхідно опрацювати гл.8 ЦПК, Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 № 2.

На практиці може виникнути ситуація, коли особа сплатила судовий збір і подала до суду позов, однак, у судовому процесі виникли правові *підстави для повернення судового збору*. Такі підстави визначені ст. 7 Закону України «Про судовий збір», якою встановлено, що сплачена сума судового збору повертається за ухвалою суду в разі: 1) зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом (у цьому випадку судовий збір повертається в розмірі переплаченої суми); 2) повернення заяви або скарги; 3) відмови у відкритті провадження у справі; 4) залишення заяви або скарги без розгляду (крім випадків, якщо такі заяви або скарги залишені без розгляду у зв'язку з повторним неприбуттям позивача або за його клопотанням); 5) закриття провадження у справі. У перелічених випадках питання повернення судового збору не потребує особистого звернення громадян до суду, а вирішується судом самостійно.

Цивільна процесуальна відповідальність - це застосування судом засобів процесуального примусу та інших санкцій до учасників цивільного судочинства і до інших осіб на умовах і у порядку, передбачених ЦПК.

Цивільна процесуальна відповідальність є одним з різновидів правової відповідальності, а тому підпадає під її загальне поняття і має всі ознаки останньої, що не виключає наявності деяких особливостей.

Передумовами цивільної процесуальної відповідальності є:

1) *норми цивільного процесуального права*, які є встановленими державою правилами поведінки, що регулюють порядок здійснення правосуддя по цивільним справам. Норми цивільного процесуального права виступають у якості найбільш загальної передумови цивільної процесуальної відповідальності, мають всі ознаки правової норми і можуть застосовуватися судом;

2) *цивільна процесуальна правосуб'єктність*, тобто цивільна процесуальна відповідальність застосовується лише до дієздатних осіб. До цивільної процесуальної відповідальності можуть бути притягнуті тільки учасники процесу: особи, які приймають участь у справі; особи, які сприяють здійсненню правосуддя, а також особи, які присутні в залі судового засідання;

3) *цивільне процесуальне правопорушення*. Цивільне процесуальне правопорушення, за скоєння якого передбачена процесуальна відповідальність, існує у формі невиконання цивільного процесуального обов'язку або зловживання суб'єктивними цивільними процесуальними правами. В більшості випадків цивільне процесуальне правопорушення здійснюється у формі бездіяльності. Вина правопорушника у цих випадках виявляється через оцінку причин нездійснення процесуальної дії. Поважними причинами визнаються

об'єктивні, тобто ті що не залежать від осіб обставини, які перешкождали своєчасному виконанню цивільних процесуальних обов'язків або своєчасному здійсненню суб'єктивних цивільних процесуальних прав.

Призначення цивільної процесуальної відповідальності:

1) припинення неправомірної поведінки того чи іншого учасника судочинства, а в деяких випадках - покладення на нього додаткових обов'язків;

2) поновлення порушеного правопорядку у цивільному процесі, компенсація витрат конкретної особи;

3) примусово-виховальний вплив як на правопорушника, так і на інших суб'єктів, у тому числі громадян, які присутні у судовому засіданні. Іншими словами, цивільній процесуальній відповідальності властиві превентивні функції, що полягають не лише в утриманні особи від здійснення повторних правопорушень, але і в запобіганні порушенням норм цивільного процесуального права з боку інших суб'єктів.

Заходами процесуального примусу є процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених ЦПК випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства.

Заходи процесуального примусу застосовуються судом шляхом постановлення ухвали (ст. 143 ЦПК).

Попередження як один із заходів процесуального примусу - це примусовий захід, застосований судом до учасників цивільного процесу та інших осіб, які присутні у судовому засіданні, за порушення порядку під час судового засідання або невиконання ними розпоряджень головуєчого.

Попередження не містить у собі додаткового обтяження і не пов'язане з позбавленням процесуальних прав, але попередження являє собою несприятливий наслідок, у якому закладена осудлива оцінка поведінки порушника;

Ключові поняття: судовий збір, витрати, пов'язані з розглядом справи, ціна позову, розподіл судових витрат, заходи процесуального примусу, привід свідка.

Перелік питань для самоконтролю

1. Функції інституту судових витрат.
2. Розподіл судових витрат, випадки їх зменшення.
3. Розмір судового збору.
4. Порядок сплати судового збору.
5. Випадки сплати витрат, пов'язаних з розглядом справи.
6. Заходи правового примусу, що можуть бути застосовані у сфері цивільного судочинства.
7. Чи є процесуальний примус різновидом юридичної відповідальності?
8. Порядок призначення передбачених ЦПК заходів процесуального примусу.
9. Чи зобов'язаний суд встановлювати вину особи для застосування заходів процесуального примусу?
10. Чи передбачені ЦПК обмеження щодо віку особи, до якої може бути застосовано заходи процесуального примусу?
11. Порядок відшкодування майнових збитків у зв'язку із застосуванням заходів процесуального примусу.

Рекомендована література

Основна: [1, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [9, 13, 14, 16, 18]

Інформаційні ресурси Інтернет: [3, 4]

Міжнародні видання: [1]

Тема 10. Процесуальні строки

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Обов'язок учасників судового процесу повідомляти суд про зміну свого місця проживання (перебування, знаходження) та про причини неявки в судове засідання.
2. Значення темпоральних меж цивільного процесу.
3. Порядок обчислення строків при розгляді справи спочатку.
4. Види процесуальних строків, що передбачені чинним ЦПК України.
5. Характеристика «розумного» строку. Особливості процесуальних строків, визначених в законі як «негайно» та «невідкладно».
6. Факти та критерії, що є підставою перегляду рішень ЄСПЛ у зв'язку з порушенням строків.

Методичні рекомендації

При опрацюванні зазначених питань необхідно звернути увагу, що строки визначаються у днях, місяцях та роках. У зв'язку із цим не може бути строку у, наприклад, три тижні чи п'ять годин. Також слід звернути особливу увагу на порядок обчислення строків. Здобувач повинен вміти правильно вираховувати процесуальні строки, що обчислюються у місяцях та роках. При засвоєнні матеріалу стосовно порядку поновлення чи продовження процесуальних строків, слід звернути увагу, що у законодавстві чітко не визначені підстави для визнання причин пропуску строку поважними.

Цивільний процесуальний строк – це проміжок часу для вчинення процесуальних дій судом і учасниками процесу в цивільному судочинстві.

Строки, що встановлюються судом, повинні відповідати принципу розумності.

Відповідно до ст. 121 ЦПК суд має встановлювати розумні строки для вчинення процесуальних дій. Строк є розумним, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню цивільного судочинства.

Розумним, зокрема, вважається строк, що є об'єктивно необхідний для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невикористаних зволікань) судового захисту.

З урахуванням практики Європейського суду з прав людини *критеріями розумних строків* у цивільних справах є:

- *правова та фактична складність справи.* Оцінюючи правову та фактичну складність справи, слід враховувати, зокрема, наявність обставин, що утруднюють розгляд справи; кількість співпозивачів, співвідповідачів та інших учасників процесу; необхідність проведення експертиз та їх складність; необхідність допиту значної кількості свідків; участь у справі іноземного елемента та необхідність з'ясування і застосування норм іноземного права. При цьому судам слід виходити з того, що така обставина, як розгляд цивільної справи судами різних інстанцій, не може сама по собі свідчити про її складність;

- *поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу.* Оцінюючи поведінку заявника, а також осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу, слід звернути увагу на те, що не можна покладати відповідальність за тривалий розгляд справи, використання ними процесуальних засобів, передбачених законодавством, для здійснення свого захисту, зокрема, у зв'язку зі зміною позовних вимог, вивченням матеріалів справи, заявленям клопотань, оскарженням ухвалених судових рішень. Разом із тим слід взяти до уваги факти невиконання ними процесуальних обов'язків, наприклад, ненадання чи надання з порушенням строку, передбаченого ЦПК, доказів у справі; неодноразові неявки в судове засідання без поважних причин, якщо це призвело до порушення розумного строку судового розгляду;

- *поведінка органів державної влади (насамперед суду)*. Оцінюючи поведінку органів державної влади (насамперед суду), слід враховувати своєчасність призначення справи до судового розгляду; проведення судових засідань у призначений час; строки виготовлення суддею мотивованого судового рішення та направлення його особам, які брали участь у справі; повноту здійснення суддею контролю за виконанням працівниками апарату суду своїх службових обов'язків, у тому числі щодо повідомлення осіб, які беруть участь у справі, про дату та місце судового засідання; своєчасне виготовлення журналу судового засідання та протоколу про окремі процесуальні дії; повноту і своєчасність прийняття суддею заходів щодо учасників процесу та інших осіб у сфері здійснення правосуддя, направлених на недопущення їх процесуальної недобросовісності і процесуальної тяганини у справі, зокрема, щодо контролю за строками проведення експертизи; своєчасну видачу виконавчого документа та направлення його до органу, уповноваженого виконати судові рішення;

- *характер процесу та його значення для заявника*. Оцінюючи характер процесу та його значення для заявника, слід враховувати важливість предмета розгляду та ступінь ризику для заявника, наприклад, якщо йдеться про справи, що потребують оперативного прийняття рішення; трудові справи; справи, що пов'язані зі станом здоров'я заявника; справи щодо опіки над дітьми тощо.

Ключові поняття: процесуальні строки, зупинення строків, продовження та поновлення строків, розумний строк, судові виклики, судові повідомлення.

Перелік питань для самоконтролю

1. Співвідношення поняття «термін» та «строк».
2. Місце строків у системі юридичних фактів.
3. Обчислення процесуальних строків.
4. Безперервність перебігу процесуальних строків.
5. Співвідношення понять «початок строку» і «початок перебігу процесуального строку».
6. Різниця між поновленням та продовженням процесуальних строків.
7. Різниця у процесуальних наслідках пропущення строків, установлених законом, і строків, призначених судом.
8. Строки судової діяльності (службові строки).

Рекомендована література

- Основна: [1, 7, 8, 9, 10]
 Допоміжна: [8, 9, 13, 14, 15]
 Інформаційні ресурси Інтернет: [4]
 Міжнародні видання: [4]

МОДУЛЬ 2

Змістовий модуль №3

Розгляд цивільних справ у суді першої інстанції

Тема 11. Наказне провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Основні положення Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23.12.2011 р. № 14 «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження».

2. Судовий збір за подання заяви про видачу судового наказу.
3. Наказне провадження в законодавстві іноземних держав.

Методичні рекомендації

Наказне провадження – це самостійний і спрощений вид судового провадження у цивільному судочинстві при розгляді окремих категорій справ, у якому суддя в установлених законом випадках за заявою особи, якій належить право вимоги, а також органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб без судового засідання і виклику стягувача та боржника на основі доданих до заяви документів видає судовий наказ, який є особливою формою судового рішення.

Судовий наказ може бути видано, якщо:

- 1) заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку;
- 2) заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;
- 3) заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;
- 4) заявлено вимогу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;
- 5) заявлено вимогу про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;
- 6) заявлено вимогу про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів;
- 7) заявлено вимогу до юридичної особи або фізичної особи - підприємця про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

За подання заяви про видачу судового наказу справляється судовий збір у розмірі, встановленому законом. У разі відмови у видачі судового наказу або в разі скасування судового наказу внесена сума судового збору стягувачу не повертається. У разі пред'явлення стягувачем позову до боржника у порядку позовного провадження сума судового збору, сплаченого за подання заяви про видачу судового наказу, зараховується до суми судового збору, встановленої за подання позовної заяви.

Ключові поняття: наказне провадження, судовий наказ, судовий збір, скасування судового наказу, спрощений порядок.

Перелік питань для самоконтролю

1. Самостійність наказного провадження у структурі цивільного судочинства.
2. Вплив наказного провадження на ефективність цивільного судочинства.
3. Відмінність наказного провадження від нотаріального провадження з надання борговим документам виконавчої сили.
4. Справи наказного провадження віднесені до юрисдикції суду.
5. Законодавчі підстави, передбачені для видачі судового наказу.
6. Різниця між скасуванням та оскарженням судового наказу.

Рекомендована література

Основна: [1, 7, 8, 9, 10]
 Допоміжна: [2, 8, 9, 12]
 Інформаційні ресурси Інтернет: [4]
 Міжнародні видання: [4]

Тема 12. Позовне провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Об'єднання в позовній заяві кількох вимог, пов'язаних між собою.
2. Наслідки подання позовної заяви, що не відповідає вимогам закону.
3. Відмінність відмови у відкритті провадження у справі та залишення позовної заяви без руху, а також від повернення позовної заяви.
4. Заяви з процесуальних питань.
5. Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.
6. Пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх витребування.

Методичні рекомендації

Найбільш поширеним видом цивільного судочинства є позовне провадження. Саме тому порядок його здійснення дістав своє найдетальніше урегулювання у ЦПК України.

Повернення позовної заяви провадиться суддею у випадках недотримання умов пред'явлення позову, порядку його подачі, невиконання вимог про усунення порушень порядку і форми подачі позовної заяви.

Відповідно до ч. 4 ст. 185 ЦПК заява повертається у випадках, коли:

- 1) заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- 2) порушено правила об'єднання позовних вимог;
- 3) до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви;
- 4) відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави або для звернення до суду особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи;
- 5) подана заява про розірвання шлюбу під час вагітності дружини або до досягнення дитиною одного року без дотримання вимог, встановлених Сімейним кодексом України;
- 6) позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду;
- 7) до заяви не додано доказів вжиття заходів досудового врегулювання спору у випадку, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом.

Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи *не пізніше п'яти днів* з дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

Про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржено. Копія позовної заяви залишається в суді.

Заяви по суті справи. При розгляді справи судом у порядку позовного провадження учасники справи викладають письмово свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення та міркування щодо предмета спору виключно у заявах по суті справи, визначених ЦПК.

Заявами по суті справи є: позовна заява; відзив на позовну заяву (відзив); відповідь на відзив; заперечення; пояснення третьої особи щодо позову або відзиву.

Підстави, час та черговість подання заяв по суті справи визначаються ЦПК або судом у передбачених законом випадках.

Подання заяв по суті справи є правом учасників справи. Суд може зобов'язати державний орган чи орган місцевого самоврядування подати відповідну заяву по суті справи (крім позовної заяви).

Суд може дозволити учаснику справи подати додаткові пояснення щодо окремого питання, яке виникло при розгляді справи, якщо визнає це за необхідне (ст. 174 ЦПК).

Заяви з процесуальних питань. При розгляді справи судом учасники справи викладають свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення, міркування щодо процесуальних питань у заявах та клопотаннях, а також запереченнях проти заяв і клопотань.

Заяви, клопотання і заперечення подаються в письмовій або усній формі. У випадках, визначених ЦПК, заяви і клопотання подаються тільки в письмовій формі.

Спрощене позовне провадження призначене для розгляду:

- 1) малозначних справ;
- 2) справ, що виникають з трудових відносин;
- 3) справ про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів та якому відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд;
- 4) справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

Позов про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави подається та представництво держави в суді здійснюється прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. У справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави щодо активів працівника Національного антикорупційного бюро України, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури чи активів, набутих іншими особами в передбачених цією статтею випадках, звернення до суду та представництво держави в суді здійснюються прокурорами Генеральної прокуратури України за дорученням Генерального прокурора.

Ключові поняття: позов, право на позов, забезпечення позову, малозначні справи, спрощене позовне провадження.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття позову.
2. Елементи позову, їх характеристика.
3. Види позовів та характеристику окремих видів позовів.
4. Процесуальні заходи захисту відповідача проти позову.
5. Підстави та правові умови подання та розгляду зустрічного позову.
6. Поняття мирової угоди сторін та процесуальні наслідки укладення мирової угоди сторін, а також відмови позивача від позову та визнання позову відповідачем.
7. Поняття забезпечення позову.
8. Способи забезпечення позову.
9. Порядок забезпечення позову.
10. Загальна характеристика права на звернення до суду за судовим захистом.
11. Особи, що можуть звернутися до суду за судовим захистом.
12. Вимоги, що ставляться до позовної заяви і процесуальні наслідки подання позовної заяви, що не відповідає вимогам закону.
13. Підстави повернення позовної заяви.

14. Правові наслідки залишення позовної заяви без руху.
15. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі.
16. Правові наслідки відмови у відкритті провадження у справі та відкриття провадження у справі.

Рекомендована література

- Основна: [1, 7, 8, 9, 10]
 Допоміжна: [7, 8, 9, 14, 18]
 Інформаційні ресурси Інтернет: [4]
 Міжнародні видання: [4]

Тема 13. Підготовче провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Правові наслідки відкриття цивільних справ у суді.
2. Завдання, порядок проведення, питання, які вирішуються в попередньому судовому засіданні.
3. Судові рішення у підготовчому засіданні.
4. Підстави та порядок проведення врегулювання спору за участю судді.

Методичні рекомендації

Підготовче провадження - це стадія судового процесу, в якому розглядається предмет спору, позовні вимоги, заперечення на позовні вимоги, склад учасників судового процесу, вирішення відводів, характер спірних правовідносин та інших дій, які будуть слугувати для правильного і безперешкодного розгляду справи по суті. Підготовче провадження починається відкриттям провадження у справі та закінчується закриттям підготовчого засідання.

Завданнями підготовчого провадження є:

- 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
- 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
- 3) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;
- 4) вирішення відводів;
- 5) визначення порядку розгляду справи;
- 6) вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

Підготовче провадження має бути проведене протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті цей строк може бути продовжений не більше ніж на тридцять днів за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду.

Врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті. Проведення врегулювання спору за участю судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих нарад. Сторони мають право брати участь у таких нарадах у режимі відеоконференції. Спільні наради проводяться за участю всіх сторін, їх представників та судді. Закриті наради проводяться за ініціативою судді з кожною із сторін окремо. Суддя спрямовує проведення врегулювання спору за участю судді для досягнення сторонами врегулювання спору. З урахуванням конкретних обставин проведення наради суддя може оголосити перерву в межах строку проведення врегулювання.

Ключові поняття: підготовче засідання, відзив, заперечення, відмова від позову, мирова угода.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття підготовчого провадження.
2. Мета, значення та процесуальне оформлення провадження у справі до судового розгляду.
3. Строк і порядок проведення попереднього судового засідання.
4. Підготовка справи до судового розгляду.
5. Як оформлюється призначення справи до судового розгляду?

Рекомендована література

- Основна: [1, 7, 8, 9, 10]
 Допоміжна: [7, 8, 9, 14, 18]
 Інформаційні ресурси Інтернет: [4]
 Міжнародні видання: [4]

Тема 14. Розгляд справи по суті

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Порядок та особливості проведення судового засідання в режимі відеоконференції.
2. Поняття та значення судового розгляду як центральної стадії провадження у справі. Нормативні межі цієї стадії позовного провадження цивільного судочинства.
3. Межі судового розгляду та строки розгляду цивільних справ і особливості їх обчислення.
4. Особливості судового розгляду окремих категорій справ.
5. Таємниця нарадчої кімнати.
6. Порядок закінчення провадження у справі та його способи.

Методичні рекомендації

Стадія судового розгляду — стадія цивільного процесу, яка є сукупністю процесуальних дій суду й інших учасників процесу, спрямована на розгляд та вирішення цивільно-правового спору по суті.

Значення стадії розгляду цивільних справ визначається змістом діяльності суду першої інстанції і виконуваних ним функцій у цій частині розвитку цивільного судочинства. Шляхом розгляду цивільних справ здійснюються функції правосуддя і виконуються завдання цивільного судочинства — захист прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб і держави. Розглядаючи цивільні справи, суд покликаний спрямовувати свою діяльність на всебічне, повне та об'єктивне вирішення цивільних справ у повній відповідності до чинного законодавства.

Стадію судового розгляду умовно можна розділити на **4 етапи** — підготовча частина судового засідання, розгляд справи по суті, судові дебати й ухвалення судового рішення. У підготовчій частині судового засідання визначається наявність необхідних умов для початку розгляду справи по суті в судовому засіданні. Другий етап — розгляд справи по суті — має завдання з'ясувати питання про підтримання чи відмову від позовних вимог, щодо можливості укладення сторонами мирової угоди, й у необхідному випадку всебічно, повно, об'єктивно, безпосередньо дослідити наявні у справі докази. Наступний етап після закінчення розгляд справи по суті — це судові дебати, протягом яких усі особи, що беруть участь у справі, мають право висловити свою думку щодо вирішення спору на підставі досліджених доказів та відповідно до вимог закону та судової практики. Четвертий етап стадії судового розгляду — це ухвалення й оголошення судом судового рішення, яким

вирішується справа по суті.

Суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістьдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження - не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку. Суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті. Судове засідання проводиться у спеціально обладнаному приміщенні - залі судових засідань.

Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою.

Учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. Копія заяви в той самий строк надсилається іншим учасникам справи.

Учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного цифрового підпису згідно з вимогами Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

Суд може постановити ухвалу про участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду, визначеному судом.

Свідок, перекладач, спеціаліст, експерт можуть брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в приміщенні суду.

У клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніш як за п'ять днів до відповідного судового засідання.

Копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання, та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Суд, який забезпечує проведення відеоконференції, перевіряє явку і встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

Використовувані судом і учасниками судового процесу технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, здійснювати інші процесуальні права та обов'язки.

Відеоконференція, у якій беруть участь учасники справи, фіксується судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. Відео- та звукозапис відеоконференції зберігається в матеріалах справи.

Зупинення провадження у справі - тимчасове припинення здійснення процесуальних дій у справі по незалежним від суду і сторін обставинам, що перешкоджають подальшому руху справи.

Залишення заяви без розгляду - це форма закінчення провадження по справі без ухвалення рішення, що не перешкоджає можливості потворного звернення до суду з тотожною заявою.

Закриття провадження у справі - це форма закінчення розгляду справи без постанови рішення по суті спору внаслідок виявлення обставин, за яких подальший розгляд спору в суді є неможливим або безцільним.

Ключові поняття: судове засідання, судові дебати, розгляд справи по суті, закриття провадження, залишення без руху, спрощене провадження, фіксування судового розгляду, малозначні справи.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття судового розгляду як стадії цивільного судочинства.
2. Повноваження головуєчого у стадії судового розгляду.
3. Поняття судового засідання та його частини.
4. Підстави та наслідки відкладення розгляду цивільної справи.
5. Підстави і наслідки оголошення перерви в розгляді цивільної справи.
6. Відмінність відкладення цивільної справи та перерви в її розгляді.
7. Підстави та правові наслідки зупинення провадження у справі.
8. Відмінність відкладення розгляду справи та зупинення провадження у справі.
9. Поняття закриття провадження у справі та підстави і процесуальні наслідки.
10. Підстави та процесуальні наслідки залишення заяви без розгляду.

Рекомендована література

Основна: [1, 7, 8, 9, 10]
 Допоміжна: [7, 8, 9, 14, 18]
 Інформаційні ресурси Інтернет: [2, 3]
 Міжнародні видання: [1]

Тема 15. Судові рішення. Заочний розгляд справи

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Основні положення Постанови Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 року «Про судові рішення у цивільній справі».
2. Судовий наказ як специфічна форма судового рішення.
3. Перегляд та оскарження заочного рішення.

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми здобувачам слід звернути увагу, передусім, на основні визначення та поняття.

Судове рішення — це постанова суду, якою вирішується матеріально-правова вимога позивача до відповідача, спір сторін по суті, яка є цивільно-процесуальним актом захисту порушених або оспорюваних прав та охоронюваних законом інтересів сторін цивільного процесу.

Судовими рішеннями є:

- 1) ухвали;
- 2) рішення;
- 3) постанови;
- 4) судові накази.

Суд може ухвалити **заочне рішення** на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов:

- 1) відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання;
- 2) відповідач не з'явився в судове засідання без поважних причин або без повідомлення причин;
- 3) відповідач не подав відзив;
- 4) позивач не заперечує проти такого вирішення справи.

Заочне рішення може бути *переглянуте* судом, що його ухвалив, за письмовою заявою відповідача.

Заяву про перегляд заочного рішення може бути подано *протягом тридцяти днів* з дня його проголошення.

Учасник справи, якому повне заочне рішення суду не було вручене у день його проголошення, має право на поновлення пропущеного строку на подання заяви про його перегляд - якщо така заява подана протягом двадцяти днів з дня вручення йому повного заочного рішення суду.

Строк на подання заяви про перегляд заочного рішення може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин (284 ЦПК).

Заява про перегляд заочного рішення повинна бути подана у письмовій формі.

У заяві про перегляд заочного рішення повинно бути зазначено:

- 1) найменування суду, який ухвалив заочне рішення;
- 2) ім'я (найменування) відповідача або його представника, які подають заяву, їх місце проживання або місцезнаходження, номер засобів зв'язку;
- 3) обставини, що свідчать про важливість причин неявки в судове засідання та неповідомлення їх суду, а також причин неподання відзиву, і докази про це;
- 4) посилання на докази, якими відповідач обґрунтовує свої заперечення проти вимог позивача;
- 5) клопотання про перегляд заочного рішення;
- 6) перелік доданих до заяви матеріалів.

Заява про перегляд заочного рішення підписується особою, яка її подає. До заяви про перегляд заочного рішення додаються її копії за кількістю учасників справи та копії всіх доданих до неї матеріалів.

До заяви про перегляд заочного рішення, поданій представником відповідача, додається довіреність або інший документ, який підтверджує його повноваження.

До заяви про перегляд заочного рішення додається документ про сплату судового збору.

Прийнявши належно оформлену заяву про перегляд заочного рішення, суд невідкладно надсилає її копію та копії доданих до неї матеріалів іншим учасникам справи. Одночасно суд повідомляє учасникам справи про дату, час і місце розгляду заяви.

Заява про перегляд заочного рішення повинна бути розглянута *протягом п'ятнадцяти днів* з дня її надходження.

Заява про перегляд заочного рішення розглядається в судовому засіданні. Неявка осіб, належним чином повідомлених про дату, час і місце засідання, не перешкоджає розгляду заяви.

Головуючий відкриває судові засідання і з'ясовує, хто з учасників справи з'явився, встановлює їх особу, перевіряє повноваження представників, після чого повідомляє зміст заяви і з'ясовує думку сторін та інших учасників справи щодо вимог про перегляд заочного рішення.

Повноваження суду та підстави скасування заочного рішення. У результаті розгляду заяви про перегляд заочного рішення суд може своєю ухвалою:

- 1) залишити заяву без задоволення;
- 2) скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду за правилами загального чи спрощеного позовного провадження.

Ключові поняття: рішення, постанова, ухвала, наказ, окрема ухвала, заочний розгляд справи.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття судових рішень, їх види.
2. Вимоги, яким повинно відповідати судові рішення.

3. Ознаки, за якими судові рішення відрізняються від актів інших органів публічної влади.
4. Засоби усунення недоліків рішення судом, який його ухвалив.
5. Підстави для ухвалення додаткового рішення.
6. Підстави для роз'яснення рішення.
7. Підстави для виправлення опісок та явних арифметичних помилок у судовому рішенні.
8. Законна сила судового рішення та його правові наслідки.
9. Особливості ухвал суду першої інстанції та їх види.

Рекомендована література

Основна: [1, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [9, 11, 13]

Інформаційні ресурси Інтернет: [2, 4]

Міжнародні видання: [3]

Тема 16. Окреме провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Порядок призначення судово-психіатричної експертизи.
2. Дії суду в разі появи фізичної особи, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою.
3. Особливості провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України.
4. Строк пред'явлення позову заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя.
5. Особи, які можуть бути заявниками у справах про видачу обмежувального припису.
6. Процесуальний статус заінтересованих осіб у справах про видачу обмежувального припису.
7. Процесуальний порядок розгляду справи про видачу обмежувального припису.
8. Продовження обмежувального припису.
9. Порядок вручення рішення суду, повідомлення про видачу або продовження обмежувального припису.
10. Строк розгляду справи про видачу обмежувального припису.
11. Заходи тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі.

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми здобувачі повинні звернути увагу те, що **окреме провадження** - це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Суд розглядає в порядку окремого провадження справи про:

- 1) обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- 2) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- 3) визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою;
- 4) усиновлення;
- 5) встановлення фактів, що мають юридичне значення;

- б) відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;
- 7) передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;
- 8) визнання спадщини відумерлою;
- 9) надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- 10) примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;
- 11) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб;

12) розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису.

У порядку окремого провадження розглядаються також справи про надання права на шлюб, про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, за заявою будь-кого з подружжя, якщо один з нього засуджений до позбавлення волі, про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя та інші справи у випадках, встановлених законом.

Порядок призначення судово-психіатричної експертизи. Суд за наявності достатніх даних про психічний розлад здоров'я фізичної особи призначає для встановлення її психічного стану судово-психіатричну експертизу. У виняткових випадках, коли особа, щодо якої відкрито провадження у справі про обмеження її у цивільній дієздатності чи визнання її недієздатною, явно ухиляється від проходження експертизи, суд у судовому засіданні за участю лікаря-психіатра може постановити ухвалу про примусове направлення фізичної особи на судово-психіатричну експертизу.

Дії суду в разі появи фізичної особи, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою. У разі одержання заяви про появу фізичної особи, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою, або відомостей про місцеперебування цієї особи суд за місцеперебуванням особи або суд, який ухвалив рішення про визнання особи безвісно відсутньою або оголосив її померлою, призначає справу до слухання за участю цієї особи, заявника та інших заінтересованих осіб і скасовує своє рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Заяву може бути подано особою, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою, або іншою заінтересованою особою.

Ключові поняття: окреме провадження, заявник, заінтересовані особи, підсудність.

Перелік питань для самоконтролю

1. Підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною.
2. Процесуальні особливості розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення дієздатності фізичної особи.
3. Підстави надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.
4. Заявник та заінтересовані особи у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.
5. Підстави визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою.
6. Підготовчі дії у справі про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою.
7. Правові наслідки появи фізичної особи, яку було визнано безвісно відсутньою або оголошено померлою.
8. Підстави та умови усиновлення.
9. Особливості усиновлення дитини іноземцями.
10. Умови розгляду судами справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
11. Особи, які можуть звернутися до суду із заявою про передачу безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність.
12. Підстави визнання спадщини відумерлою.

13. Особи, які мають право звернення до суду із заявою про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку.

14. Підстави для обов'язкової госпіталізації особи до протитуберкульозного закладу.

15. Особливості оскарження та виконання рішення суду про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних осіб.

Рекомендована література

Основна: [1, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [7, 8, 9, 14, 18]

Інформаційні ресурси Інтернет: [2]

Міжнародні видання: [4]

Змістовий модуль № 4

Провадження з перегляду судових рішень. Виконавче провадження

Тема 17. Апеляційне провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Аналіз основних положень Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку».
2. Суди апеляційної інстанції.
3. Ухвали, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду.
4. Особливості розгляду справ апеляційним судом.
5. Порівняльна характеристика таких юридичних категорій: «апеляційний перегляд», «касаційний перегляд», «перегляд у зв'язку з виключними обставинами», «перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами».

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми важливо засвоїти правову природу та призначення апеляційного провадження. Здобувачі повинні уміти відрізнити за цими ознаками апеляційне та касаційне провадження. Особливу увагу також слід приділити складанню апеляційної скарги.

Апеляційне провадження – це стадія цивільного процесу по перегляду рішень суду першої інстанції, які не набрали законної сили, що відбувається за ініціативою зацікавлених осіб.

Аналіз глави 1 розділу V ЦПК України дає підстави визначити наступні ***характерні риси інституту апеляційного оскарження***:

- апеляційна скарга подається на рішення (ухвалу) суду першої інстанції, що не набрало законної сили;
- подання апеляційної скарги обумовлено винесенням, на думку зацікавленої особи, незаконного і (або) необґрунтованого судового рішення (ухвали);
- рішення суду першої інстанції в залежності від волі особи, яка подає апеляційну скаргу, оскаржується повністю або частково;
- розгляд справи в суді апеляційної інстанції здійснюється при встановленні меж судового розгляду (ст. 367 ЦПК України). Під час розгляду справи в апеляційному порядку апеляційний суд перевіряє законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів апеляційної скарги і вимог, заявлених у суді першої інстанції;
- після розгляду справи апеляційним судом рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили.

Апеляційна скарга на рішення суду подається протягом тридцяти днів, а на ухвалу суду - протягом п'ятнадцяти днів з дня його (її) проголошення.

Апеляційний суд досліджує докази, які судом першої інстанції були досліджені з порушенням встановленого порядку або в дослідженні яких було неправомірно відмовлено, а також нові докази, неподання яких до суду першої інстанції було зумовлено поважними причинами.

Апеляційний суд не обмежений доводами апеляційної скарги, якщо при розгляді справи буде встановлено неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення.

Якщо поза увагою доводів апеляційної скарги залишилась очевидна незаконність або необґрунтованість рішення суду першої інстанції у справах окремого провадження, апеляційний суд перевіряє справу в повному обсязі.

Ключові поняття: апеляційне провадження, апеляційна скарга, повноваження суду, відзив на апеляційну скаргу, межі розгляду.

Перелік питань для самоконтролю

1. Природа апеляційного провадження.
2. Порядок реалізації права апеляційного оскарження.
3. Чи мають особи, що не брали участі у розгляді справи, оскаржити рішення суду в апеляційному порядку?
4. Порядок розгляду справи в суді апеляційної інстанції.
5. Підстави скасування судових рішень в апеляційному порядку.
6. Умови для скасування судового рішення.
7. Законна сила рішень апеляційного суду.
8. Чи може апеляційний суд переглянути власне рішення?
9. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції.

Рекомендована література

Основна: [1, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [5, 9, 13]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 3]

Міжнародні видання: [2]

Тема 18. Касаційне провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Основні положення Постанови Пленуму Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку» від 14 червня 2012 р.
2. Доповнення, зміна або відкликання касаційної скарги або відмова від неї.
3. Судовий збір за подання касаційної скарги.
4. Обов'язковість вказівок, що містяться в постанові суду касаційної інстанції.

Методичні рекомендації

Касаційне провадження – це стадія цивільного процесу по перегляду рішень суду, які набрали законної сили на підставах неправильного застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права, що відбувається за ініціативою зацікавлених осіб.

Значення інституту касаційного провадження полягає і в тому, що суд касаційної інстанції своєю діяльністю направляє судову практику, забезпечує дотримання всіма судами норм матеріального та процесуального права, однакове і правильне застосування законодавства.

Важливою умовою виникнення касаційного провадження є набрання рішенням чи ухвалою суду законної сили після перегляду справи в апеляційному порядку. Якщо зацікавлені особи не зверталися до апеляційної інстанції зі скаргою на рішення або ухвалу суду першої інстанції, то право касаційного оскарження вони втрачають.

Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити у касаційному порядку:

- 1) рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції;
- 2) ухвали суду першої інстанції, вказані у статті 353 ЦПК, після їх перегляду в апеляційному порядку;
- 3) ухвали суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті або закритті апеляційного провадження, про повернення апеляційної скарги, про зупинення провадження, щодо забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову, щодо зустрічного забезпечення, про відмову ухвалити додаткове рішення, про роз'яснення рішення чи відмову у роз'ясненні рішення, про внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення, про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, про заміну сторони у справі, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремі ухвали.

Судом касаційної інстанції у цивільних справах є **Верховний Суд**. Касаційна скарга на судові рішення подається протягом **тридцяти днів** з дня його проголошення.

Касаційна скарга, подана після закінчення строку на касаційне оскарження, повертається судом касаційної інстанції особі, яка її подала, якщо вона не порушує питання про поновлення цього строку, а також коли у поновленні строку відмовлено.

Питання про поновлення строку на касаційне оскарження та про повернення касаційної скарги вирішується суддею-доповідачем, про що постановляється відповідна ухвала.

Згідно зі ст. 409 ЦПК України за результатами розгляду касаційної скарги на рішення суду касаційної інстанції має право:

- 1) постановити ухвалу про відхилення касаційної скарги і залишення рішення без змін;
- 2) постановити ухвалу про повне або часткове скасування рішення і передати справу на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції;
- 3) постановити ухвалу про скасування рішення апеляційного суду і залишити в силі судові рішення суду першої інстанції, що було помилково скасоване апеляційним судом;
- 4) постановити ухвалу про скасування судових рішень і закрити провадження в справі або залишити заяву без розгляду;
- 5) скасувати судові рішення і ухвалити нове рішення або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд.

За результатами розгляду касаційної скарги на ухвалу суду касаційної інстанції має право:

- 1) постановити ухвалу про відхилення касаційної скарги і залишення ухвали без змін;
- 2) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої або апеляційної інстанції;
- 3) змінити або скасувати ухвалу і вирішити питання по суті;
- 4) скасувати ухвалу і залишити в силі ухвалу, що була помилково скасована апеляційним судом.

Вказівки, що містяться в постанові суду касаційної інстанції, є обов'язковими для суду першої та апеляційної інстанцій під час нового розгляду справи. Постанова суду касаційної інстанції не може містити вказівок для суду першої або апеляційної інстанції про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яка норма матеріального права повинна бути застосована і яке рішення має бути прийнято за результатами нового розгляду справи.

Ключові поняття: касаційне провадження, касаційна скарга, повноваження суду касаційної інстанції.

Перелік питань для самоконтролю

1. Природа касаційного провадження.
2. Особи, які є суб'єктами права касаційного оскарження та порядок його здійснення.
3. Об'єкти оскарження судових рішень у касаційному порядку.
4. Етапи розгляду справи в суді касаційної інстанції.
5. Підстави для скасування рішень судом касаційної інстанції.
6. Процесуальні особливості перегляду судових ухвал у касаційному провадженні.
7. Чи можливий перегляд власного рішення судом касаційної інстанції?
8. Законна сила рішення суду касаційної інстанції та його остаточність.
9. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

Рекомендована література

Основна: [1, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [3, 5, 9, 13]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 3]

Міжнародні видання: [1]

Тема 19. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Основні положення Постанови Пленуму Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами» від 30 березня 2012 р.

2. Порядок оскарження ухвал чи рішень суду про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами.

3. Повноваження Верховного суду України під час перегляду судових рішень.

4. Відмінність перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами від апеляційного.

Методичні рекомендації

Рішення, постанова або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами.

Підставами для перегляду судового рішення **за нововиявленими обставинами** є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо

неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

Підставами для перегляду судових рішень *у зв'язку з виключними обставинами* є:

1) встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане;

2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судові рішення.

Ключові поняття: виключні та нововиявлені обставини, судовий збір, повноваження суду.

Перелік питань для самоконтролю

1. Підстави перегляду судових рішень Верховним Судом України.
2. Суб'єкти, що можуть звернутися до Верховного Суду України за переглядом судового рішення.
3. Повноваження Верховного Суду при перегляді судових рішень.
4. Підстави перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.
5. Судові акти, що можуть бути переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами.
6. Форма та зміст заяви про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.
7. Процесуальний порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.
8. Особи, які мають право на звернення до суду із заявою про перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Рекомендована література

Основна: [1, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [5, 9, 13]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 2, 3]

Міжнародні видання: [3]

Тема 4.4. Виконавче провадження

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Відстрочка або розстрочка виконання, зміна способу і порядку виконання, поворот виконання.
2. Процесуальні строки пред'явлення виконавчих документів до виконання. Мирова угода в процесі виконання.
3. Порядок видачі дубліката виконавчого документа.
4. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання.
5. Судовий контроль за виконанням судових рішень.
6. Негайне виконання судових рішень.
7. Порядок вирішення питання про поворот виконання.
8. Відновлення втраченого судового провадження.

Методичні рекомендації

Виконавче провадження є завершальною й важливою частиною діяльності по захисту порушених прав й інтересів, коли приписання юрисдикційних органів добровільно не виконуються

Виконавчі документи – це встановленої форми і змісту письмові документи, які видаються судом й іншими юрисдикційними органами для примусового виконання прийнятих ними у справах рішень, визначень, постанов, інших актів як підстав для їхнього виконання.

Основним виконавчим документом є виконавчий лист. Це письмовий документ установленого зразка (за формою і змістом), що містить владне приписання про здійснення певної дії, видаваний у передбаченому законом порядку загальними судами на підставі судових актів й актів інших органів і належний до примусового виконання державним виконавцем у випадку добровільного невиконання його боржником.

Виконавчі листи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (в разі колегіального розгляду - електронними цифровими підписами всіх суддів, які входять до складу колегії).

Суд допускає негайне виконання рішень у справах про:

- 1) стягнення аліментів - у межах суми платежу за один місяць;
- 2) присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць;
- 3) відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, - у межах суми стягнення за один місяць;
- 4) поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;
- 5) відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала;
- 6) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб;
- 7) примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу;
- 8) встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України;
- 9) надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку;
- 10) видачу або продовження обмежувального припису.

Поворот виконання судових рішень є процесуальною гарантією захисту майнових прав відповідача, що полягає в поверненні кредитором боржникові всього отриманого за скасованим рішенням.

Питання про поворот виконання дозволяється вищестоящим судом, якщо він, скасувавши рішення, припиняє провадження у справі, залишає заяву без розгляду, відмовляє в позові або задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі.

Ключові поняття: виконавче провадження, виконавчий лист, державний та приватний судові виконавці, негайне виконання судових рішень, виконавчий збір, авансовий внесок.

Перелік питань для самоконтролю

1. Склад учасників виконавчого провадження.
2. Процесуальні права та обов'язки стягувача та боржника у виконавчому провадженні.
3. Повноваження державного виконавця у виконавчому провадженні.

4. Питання, що вирішуються у виконавчому провадженні судом.
5. Документи, що підлягають виконанню державною виконавчою службою чи приватним виконавцем.
6. Строк для пред'явлення до виконання виконавчих документів.
7. Правила визначення місця виконання рішення.
8. Заходи примусового виконання, що передбачені чинним законодавством.
9. Підстави для зупинення виконавчого провадження.
10. Порядок звернення стягнення на кошти та інше майно боржника.
11. На яке майно не може звертатися стягнення?
12. Види доходів боржника, на які звертається стягнення.
13. На які виплати не може бути звернено стягнення?
14. Особливості порядку стягнення аліментів.
15. Правила виконання рішення про поновлення на роботі.
16. Порядок виконання рішення про відібрання дитини.
17. Поворот виконання судових рішень. Випадки повороту виконання судових рішень.
18. У яких випадках поворот виконання судових рішень не допускається?
19. Природа відновлення втраченого судового провадження.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [13, 14, 15, 18, 26]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 4]

Міжнародні видання: [4]

Змістовий модуль № 5 Міжнародний цивільний процес

Тема 21. Цивільне судочинство з іноземним елементом

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Правовий статус фізичних осіб-іноземців, а також іноземних юридичних осіб, особливості процесуального становища іноземних держав у цивільному процесі.
2. Докази, що використовуються у цивільному процесі за участю іноземних осіб. Особливі вимоги до письмових доказів, складених іноземною мовою.
3. Механізм захисту прав людини Європейським судом з прав людини.
4. Визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні.

Методичні рекомендації

Іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, іноземні держави (їх органи та посадові особи) та міжнародні організації мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів. Іноземні особи мають процесуальні права та обов'язки нарівні з фізичними і юридичними особами України, крім випадків, передбачених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У разі якщо в процесі розгляду справи суду необхідно вручити документи, отримати докази, провести окремі процесуальні дії на території іншої держави, суд України може звернутися з відповідним судовим дорученням до іноземного суду або іншого компетентного

органу іноземної держави у порядку, встановленому ЦПК України або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Суди України виконують доручення іноземних судів про надання правової допомоги щодо вручення викликів до суду чи інших документів, допиту сторін чи свідків, проведення експертизи чи огляду на місці, вчинення інших процесуальних дій, переданих їм у порядку, встановленому міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а якщо міжнародний договір не укладено - дипломатичними каналами.

Ключові поняття: іноземні особи, міжнародна правова допомога, судові доручення, судовий імунітет.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поняття іноземних осіб у міжнародному цивільному процесі.
2. Процесуальні права та обов'язки іноземних осіб у міжнародному цивільному процесі.
3. Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб у міжнародному цивільному процесі.
4. Представництво іноземних осіб у міжнародному цивільному процесі.
5. Судовий імунітет іноземної держави.
6. Правовий статус дипломатичних представників іноземних держав та інших осіб, на яких поширюється судовий імунітет.
7. Поняття та види міжнародної підсудності.
8. Поняття, форма і зміст судового доручення, способи надіслання судових доручень.
9. Порядок і строк виконання судами України судових доручень іноземних судів.
10. Порядок виконання судового доручення іноземного суду про вручення виклику до суду чи інших документів.
11. Вимоги до складання, пересилання та порядку отримання документів, призначених для використання на території інших держав.
12. Консульська легалізація і проставлення апостилю як способи посвідчення документів.
13. Підстави передбачені для відмови від надання правової допомоги.

Рекомендована література

Основна: [1, 2, 6, 7, 8, 9, 10]

Допоміжна: [2, 4, 9, 13, 17, 20]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1, 2, 3]

Міжнародні видання: [2]

**Перелік питань до поточного контролю знань
із навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України»**

1. Поняття цивільного процесуального права і його значення.
2. Місце цивільного процесу в правовій системі України.
3. Метод цивільного процесу.
4. Система цивільного процесу.
5. Джерела цивільного процесу.
6. Цивільне судочинство і його стадії.
7. Цивільна процесуальна форма.
8. Поняття принципів і їх значення в системі цивільного процесу
9. Система принципів і їх класифікація в цивільному процесі.
10. Колегіальність і одноособовість розгляду цивільних справ як один із принципів цивільного процесу.
11. Незалежність суддів і підкорення їх закону як один із принципів цивільного процесу.
12. Доступність судового захисту цивільних справ як один з принципів цивільного процесу.
13. Принципи, закріплені законодавством України про судочинство.
14. Диспозитивність як один із принципів судочинства.
15. Об'єктивна істина як один із принципів судочинства.
16. Змагальність як один із принципів судочинства.
17. Поняття сторін, їх процесуальні права і обов'язки.
18. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
19. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.
20. Цивільна процесуальна правоздатність і дієздатність.
21. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.
22. Об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.
23. Процесуальна співучасть.
24. Заміна неналежної сторони.
25. Процесуальне правонаступництво.
26. Треті особи в цивільному процесі.
27. Завдання органів прокуратури в цивільному процесі.
28. Підстави, процесуальні форми й види участі прокурора в цивільному процесі.
29. Участь прокурора в цивільному процесі у суді першої інстанції.
30. Мета, підстави й процесуальні форми участі в цивільному процесі органів державної влади та місцевого самоврядування.
31. Право сторони на витребування доказів.
32. Поняття та значення представництва.
33. Види представництва
34. Повноваження представника в цивільному процесі.
35. Поняття і значення процесуальних строків.
36. Види процесуальних строків.
37. Обчислення процесуальних строків.
38. Зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.
39. Заходи процесуального примусу.
40. Поняття, види і загальні правила цивільної юрисдикції.
41. Поняття та види підсудності.

42. Інстанційна підсудність.
43. Територіальна підсудність та її види.
44. Правові наслідки порушення правил підсудності. Передача справи з одного суду до іншого.
45. Поняття та види судових витрат.
46. Судовий збір.
47. Витрати, пов'язані з розглядом справи.
48. Звільнення від сплати судових витрат.
49. Поняття судового доказування та його мета
50. Поняття судових доказів і класифікація судових доказів.
51. Предмет доказування.
52. Судові доручення зі збирання доказів.
53. Документи, що стверджують повноваження представника в цивільному процесі.
54. Засоби доказування.
55. Забезпечення доказів.

**Перелік питань до підсумкового контролю знань
із навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України»**

1. Поняття цивільного процесуального права і його значення.
2. Місце цивільного процесу в правовій системі України.
3. Метод цивільного процесу.
4. Система цивільного процесу.
5. Джерела цивільного процесу.
6. Цивільне судочинство і його стадії.
7. Цивільна процесуальна форма.
8. Поняття принципів і їх значення в системі цивільного процесу
9. Система принципів і їх класифікація в цивільному процесі.
10. Колегіальність і одноособовість розгляду цивільних справ як один із принципів цивільного процесу.
11. Незалежність суддів і підкорення їх закону як один із принципів цивільного процесу.
12. Доступність судового захисту цивільних справ як один з принципів цивільного процесу.
13. Принципи, закріплені законодавством України про судочинство.
14. Диспозитивність як один із принципів судочинства.
15. Об'єктивна істина як один із принципів судочинства.
16. Змагальність як один із принципів судочинства.
17. Поняття сторін, їх процесуальні права і обов'язки.
18. Підстави і передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин.
19. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин.
20. Цивільна процесуальна правоздатність і дієздатність.
21. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.
22. Об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.
23. Процесуальна співучасть.
24. Заміна неналежної сторони.
25. Процесуальне правонаступництво.
26. Треті особи в цивільному процесі.
27. Завдання органів прокуратури в цивільному процесі.
28. Підстави, процесуальні форми й види участі прокурора в цивільному процесі.
29. Участь прокурора в цивільному процесі у суді першої інстанції.
30. Мета, підстави й процесуальні форми участі в цивільному процесі органів державної влади та місцевого самоврядування.
31. Право сторони на витребування доказів.
32. Поняття та значення представництва.
33. Види представництва
34. Повноваження представника в цивільному процесі.
35. Поняття і значення процесуальних строків.
36. Види процесуальних строків.
37. Обчислення процесуальних строків.
38. Зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.
39. Заходи процесуального примусу.
40. Поняття, види і загальні правила цивільної юрисдикції.
41. Поняття та види підсудності.

42. Інстанційна підсудність.
43. Територіальна підсудність та її види.
44. Правові наслідки порушення правил підсудності. Передача справи з одного суду до іншого.
45. Поняття та види судових витрат.
46. Судовий збір.
47. Витрати, пов'язані з розглядом справи.
48. Звільнення від сплати судових витрат.
49. Поняття судового доказування та його мета
50. Поняття судових доказів і класифікація судових доказів.
51. Предмет доказування.
52. Судові доручення зі збирання доказів.
53. Документи, що стверджують повноваження представника в цивільному процесі.
54. Засоби доказування.
55. Забезпечення доказів.
56. Поняття позову і суть позовного провадження.
57. Елементи позову.
58. Види позовів.
59. Право на позов.
60. Реалізація права на пред'явлення позову.
61. Об'єднання та роз'єднання позовів.
62. Процесуальні засоби, що забезпечують захист інтересів відповідача.
63. Зміни в позовному спорі.
64. Забезпечення позову.
65. Відкриття провадження у справі.
66. Процесуальний порядок провадження у справі до судового розгляду.
67. Судові виклики і повідомлення.
68. Значення стадії судового розгляду цивільних справ.
69. Підготовчий етап судового засідання.
70. Розгляд справи по суті в судовому засіданні.
71. Судові дебати в судовому засіданні
72. Постановлення та проголошення рішення в судовому засіданні.
73. Відкладення розгляду справи.
74. Зупинення провадження у справі.
75. Залишення заяви без розгляду.
76. Закриття провадження у справі.
77. Журнал судового засідання.
78. Заочний розгляд справи.
79. Поняття і види судових рішень.
80. Суть судового рішення і вимоги, яким має відповідати судове рішення.
81. Негайне виконання судового рішення, визначення порядку виконання, надання відстрочки і розстрочки виконання.
82. Виправлення недоліків рішення судом, що його постановив.
83. Законна сила судового рішення.
84. Ухвали суду першої інстанції.
85. Характеристика справ окремого провадження.

86. Особи, які беруть участь у справах і процесуальний порядок розгляду справ окремого провадження.
87. Визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним.
88. Визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим.
89. Установлення неправильності запису в актах цивільного стану.
90. Установлення фактів, що мають юридичне значення.
91. Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника.
92. Право апеляційного оскарження рішень, ухвал суду першої інстанції та процесуальний порядок його реалізації .
93. Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції.
94. Повноваження суду апеляційної інстанції.
95. Апеляційне оскарження і перевірка ухвал суду першої інстанції.
96. Рішення і ухвали суду апеляційної інстанції.
97. Суть і значення касаційного оскарження і перевірки рішень і ухвал суду першої та апеляційної інстанції.
98. Право касаційного оскарження рішень і ухвал суду та процесуальний порядок його реалізації
99. Розгляд касаційних скарг колегією суддів.
100. Повноваження суду касаційної інстанції.
101. Поняття наказного провадження та порядок звернення до суду.
102. Процесуальний порядок розгляду заяви в наказному провадженні.
103. Порядок звернення судових рішень до виконання.
104. Вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб).
105. Поворот виконання.
106. Звернення із клопотанням про визнання і виконання рішення суду України за кордоном.

Порядок оцінювання знань

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, представлено в таблиці.

Виконання самостійної роботи, як правило, оцінюється під час проведення семінарського / практичного заняття у вигляді опитування в тому числі за питаннями, які виносяться на самостійну роботу.

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, повинен включати обов'язкове комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання УДФСУ MOODLE (максимально до 5 балів).

Розподіл балів з навчальної дисципліни «Цивільне процесуальне право України»

Денна форма навчання

Модулі	Модуль 1 - (19,5 балів)											Контрольний захід №1 - 2	Екзамен - 50 балів	Загальна оцінка з курсу = 50 балів + 50 балів (екзамен)
Загальна кількість балів за модулем №1														
Теми	Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	Т.9	Т.10				
Відповідь на семінарському (практичному) занятті	1,5	1,5	1,5	1,5	3	3	3	1,5	1,5	1,5				
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи													
Модулі	Модуль 2 - (17,5 бали)											Контрольний захід №2 -2; №3 – 2		
Загальна кількість балів за модулем №2														
Теми	Т.11	Т.12	Т.13	Т.14	Т.15	Т.16	Т.17	Т.18	Т.19	Т.20	Т.21			
Відповідь на семінарському (практичному) занятті	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	3	1,5	1,5	1,5	1,5	1			
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи													
Індивідуальна робота	2													
Підсумковий тестовий контроль на платформі дистанційного навчання УДФСУ MOODLE	5													

Заочна форма навчання

Модулі	Модуль 1 - (10 балів)										Екзамен - 50 балів	Загальна оцінка з курсу = 50 балів + 50 балів (екзамен)
Загальна кількість балів за модулем №1												
Теми	T.2	T.3	T.4	T.6	T.7	T.8	T.9					
Відповідь на семінарському (практичному) занятті								10				
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи											
Модулі	Модуль 2 - (20 бали)										Контрольний захід - 10	
Загальна кількість балів за модулем №2												
Теми	T.1 1	T.1 2	T.1 3	T.1 4	T.1 5	T.1 6	T.1 7	T.1 8	T.19	T.2 0		
Відповідь на семінарському (практичному) занятті				10			10					
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи											
Індивідуальна робота	10											

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного контролю (від 0 до 50 балів) та екзамену (від 0 до 50 балів). Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є отримання не менше 25 балів за поточний контроль та 25 балів за підсумковий контроль у формі екзамену.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в національну шкалу та шкалу за системою ЄКТС здійснюється в такому порядку:

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами й критеріями оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					Екзамен	Залік

90-100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.	високий (творчий)	відмінно	зараховано
80-89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	достатній (конструктивний)	добре	
70-79	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.			
60-69	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	середній (репродуктивний)	задовільно	
50-59	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.			
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторног	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Низький (рецептивний)	незадовільно	Не зараховано

		о складання семестрового контролю			
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.		

Результати складання диференційованих заліків оцінюються за чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), а заліків – за двобальною шкалою («зараховано», «не зараховано») і вносяться у відомість обліку успішності здобувача вищої освіти, залікову книжку, індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти (крім «незадовільно» і «не зараховано»).

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Рекомендована література

Основна:

1. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. К. : Алерта. 2019. 506 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // ВВРУ. 2012. № 34. Ст. 62.
5. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
7. Цивільний процесуальний кодекс України // ВВР, 2004, №40-41, 42, ст. 492
8. Цивільний процес: навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти. [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. Х. : Право. 2017. 234 с.
9. Цивільний процес України: навч. посіб. для підгот. до іспиту. С. О. Погрібний, Р. Ф. Гонгало, Н. В. Волкова та ін. вид. 3-є, доп. і перероб. Харків: Одиссей. 2014. 200 с.
10. Цивільний процес України: підруч. за ред. д.ю.н., доц. М. М. Ясинка. Київ: Правова єдність. 2014. 744 с.

Допоміжна:

1. Бичкова С. С. Форми спеціального законодавчого інтересу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету позову URL: <http://kia.court.gov.ua/sud2690/1j/4q/48705/>.
2. Бобрик В.І. Європейське наказне провадження як основа для оптимізації цивільного судочинства в Україні. Право і суспільство. 2015. № 3. С.42-48.
3. Войтовський В.С. Повноваження суду касаційної інстанції у цивільному процесі. Судова апеляція. 2013. №2. С.102-106.
4. Галущенко Г.В. Іноземне право в суді: "право" чи "факт". Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 5. С.17-21.
5. Гусаров К.В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух. Монографія. Х.: Право. 2010. 352 с.
6. Зеленьак А.С. Оцінка речових доказів у цивільному процесі. Адвокат. 2014. №5. С.40-43.
7. Інструкція про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): Наказ Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2012 р. URL: [court.gov.ua/userfiles/Instrukciya\(5\).doc](http://court.gov.ua/userfiles/Instrukciya(5).doc)
8. Курило М.П. Щодо необхідності подовження окремих процесуальних строків. Часопис Київського університету права. 2013. №3. С.167-170.
9. Курс цивільного процесу: підруч. [В. В. Комаров [та ін]; ред. В. В. Комаров. Х.: Право. 2011. 1352 с.
10. Кучер Т.М. Правова природа письмових доказів у цивільному процесі України. Часопис Київського університету права. 2013. №1. С.171-174.
11. Навроцька Ю. Заочний розгляд справи в цивільному процесі: моногр. К.: Юрінком Інтер. 2009. 192 с.
12. Наказне провадження в цивільному процесі: монографія. За заг. ред. В. І. Бобрика. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України. 2011. 203 с.

13. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України: станом на 01.01.2012 р. За заг. ред. В.В. Богатиря. Київ: Професіонал. 2012. 752 с.
14. Позовне провадження: моногр. [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін.; за ред. В. В. Комарова]. Х. : Право. 2011. 552 с.
15. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 р. № 11.
16. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 р. № 10; за станом на 25 верес. 2015 р. (із змінами).
17. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13.
18. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. №2. База даних «Законодавство України» . ВСУ України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>
19. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. №3. База даних «Законодавство України». ВСУ України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>
20. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
21. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
22. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
23. Світлична Г.О. Законне представництво у цивільному судочинстві. Вісник Верховного Суду України. 2013. 10 (158). С.34-41.
24. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
25. Хотинська-Нор О. Принципи змагальності та диспозитивності як вихідні засади цивілістичного процесу України. Вісник Вищого Адміністративного Суду України. 2014. №1. С. 28-33.
26. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Інформаційні ресурси Інтернет:

1. Національна асоціація адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua>
2. Офіційний веб-портал Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua>
3. Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua>

Міжнародні видання:

1. The European Court of Human Rights «Gase of Fomin v. Moldova»: Judgment 11 October 2011. URL: <http://echr.ketse.com/doc/36755.06-en-20111011/view/>
2. Court of Justice of the European Union. Judgment in Case C-527/15 Stichting Brein. Luxembourg, 26 April 2017. URL: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-04/cp170040en.pdf>.
3. Order of the Court (Ninth Chamber) of 21 October 2014. BestWater International GmbH v Michael Mebes and Stefan Potsch. Reference for a preliminary ruling:

Bundesgerichtshof Germany. Case C-348/13. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd686601a5fb0c84eeaaa5eeecb701ad>

4. Shtefan Olena. The subject of proof in copyright cases in Ukrainian theory and practice of civil proceeding// Review of comparative law. Volume XIX. 2014. P. 77-98.

